

TÜRKİYE
İNSAN HAKLARI VE
EŞİTLİK KURUMU

**İZMİR HARMANDALI GERİ GÖNDERME
MERKEZİ ZİYARETİ
(Rapor No: 2018 / 18)**

(Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurulu'nun 2018 / 111 sayılı kararında oybirliği ile kabul edilmiştir.)

Aralık 2018

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	3
A. GİRİŞ	4
B. GENEL BİLGİLER	6
B.1. MERKEZ HAKKINDA GENEL BİLGİLER	6
B.1.1. MERKEZİN FİZİKSEL KOŞULLARI	6
B.1.2. MERKEZ PERSONELİ	6
B.2. ÖZGÜRLÜĞÜNDEN MAHRUM BIRAKILAN KİŞİLER	7
C. TESPİT, GÖZLEM VE GÖRÜŞMELER	7
C.1. FİZİKSEL KOŞULLAR	8
C.2. ÖZGÜRLÜĞÜNDEN MAHRUM BIRAKILAN KİŞİLERE DAİR TUTUM, DAVRANIŞ VE HİZMETLERE İLİŞKİN TESPİT, GÖZLEM VE GÖRÜŞMELER	9
KAYIT	9
MÜRACAAT VE İDARİ/HUKUKİ SÜREÇLER	10
DIŞ DÜNYA İLE İLETİŞİM VE AÇIK HAVADAN FAYDALANMA	12
KÜTÜPHANE	13
SAĞLIK	13
EĞİTİM	15
D. TAVSİYELER	16
D.1. Merkez İdaresine Yönelik Tavsiyeler	16
D.2. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'ne Yönelik Tavsiyeler	18
D.3. Sağlık Bakanlığı'na Yönelik Tavsiyeler	19

KISALTMALAR

APT	: İşkenceyi Önleme Derneği
BM	: Birleşmiş Milletler
CPT	: Avrupa İşkencenin ve İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamelenin veya Cezaların Önlenmesi Komitesi
GİGM	: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
m.	: madde
OPCAT	: İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'ne Ek İhtiyari Protokol
prg.	: paragraf
TİHEK	: Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu
UÖM	: Ulusal Önleme Mekanizması
YTS	: Yabancı Terörist Savaşçı
YUKK	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

A. GİRİŞ

1. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK); 6701 sayılı Kanunla, insan onurunu temel alarak insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, kişilerin eşit muamele görme hakkının güvence altına alınması, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada ayrımcılığın önlenmesi ile bu ilkeler doğrultusunda faaliyet göstermek, işkence ve kötü muameleyle etkin mücadele etmek üzere kurulmuştur.
2. Türkiye, 14 Eylül 2005 tarihinde İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsanî veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler (BM) Sözleşmesine Ek İhtiyari Protokolü (OPCAT) imzalamıştır. 2011 tarihinde onaylayarak yürürlüğe giren ve Türkiye açısından bağlayıcılık kazanan OPCAT'in amacı: *“bağımsız uluslararası ve ulusal organların, işkence ve diğer zalimane, insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele ya da cezayı önlemek için, kişilerin özgürlüklerinden mahrum bırakıldığı yerlere düzenli ziyaretlerde bulunacağı bir sistem kurmaktır.”*¹
3. 6701 sayılı TİHEK Kanununun 9/1-1 bendi uyarınca OPCAT hükümleri çerçevesinde Ulusal Önleme Mekanizması (UÖM) olarak görev yapmak Kurumun görevleri arasında bulunmaktadır. Kanunun 2/1-k bendine göre UÖM: *“İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsanî veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İhtiyari Protokol hükümleri çerçevesinde kişilerin özgürlüklerinden yoksun bırakıldığı yerlere düzenli ziyaretler yapmak üzere oluşturulan sistemi”* ifade etmektedir.
4. Geri gönderme merkezleri kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakıldığı ya da koruma altına alındığı yerlerden birisi olup temel dayanağını 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununda (YUKK) bulmaktadır. YUKK'un geri gönderme merkezi başlıklı 58 inci maddesi; *“(1) idari gözetime alınan yabancıların, geri gönderme merkezlerinde tutulacağı, (2) geri gönderme merkezlerinin İçişleri Bakanlığı tarafından işletileceği, Bakanlığın kamu kurum ve kuruluşları, Türkiye Kızılay Derneği veya kamu yararına çalışan derneklerden göç alanında uzmanlığı bulunanlarla protokol yaparak bu merkezleri işletirebileceği, (3) geri gönderme merkezlerinin kurulması, yönetimi, işletilmesi, devri, denetimi ve sınır dışı edilmek amacıyla idari gözetimde bulunan*

¹ Uluslararası Af Örgütü, Combating Torture: A Manual for Action, 1. Baskı, Londra, 2003, s. 141-142.

yabancıların geri gönderme merkezlerine nakil işlemleriyle ilgili usul ve esaslar yönetmelikle düzenleneceği” hükümlerini haizdir.

5. 22 Nisan 2014 tarih ve 28980 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren “Kabul ve Barınma Merkezleri ile Geri Gönderme Merkezlerinin Kurulması, Yönetimi, İşletilmesi, İşlettirilmesi ve Denetimi Hakkında Yönetmelik”in 3/1-ç bendine göre geri gönderme merkezi; *“idari gözetim altına alınan yabancıların barındırılmaları ve kontrol altında tutulmaları amacıyla kurulan ve doğrudan işletilen veya kamu kurum ve kuruluşlarıyla, Türkiye Kızılay Derneği veya kamu yararına çalışan derneklerden göç alanında uzmanlığı bulunanlarla protokol yapılarak işlettirilen merkezleri”* ifade etmektedir.
6. 6701 sayılı TİHEK Kanununun 9/1-j bendinde, kurumun özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin buldukları yerlere haberli veya habersiz düzenli ziyaretler gerçekleştirmek görevini haiz olduğu ifade edilmiştir. Bu bağlamda idari gözetime alınan yabancıların tutulduğu geri gönderme merkezlerine ziyaret gerçekleştirme TİHEK’in görev ve yetki alanına girmektedir. Bu bağlamda, İzmir Geri Gönderme Merkezi OPCAT bağlamında Kurumun ziyaret düzenlediği merkezlerden birisidir.
7. TİHEK 2. Başkanı Mesut KINALI ve Kurul Üyesi Mehmet Emin GENÇ’in de eşlik ettiği İzmir Geri Gönderme Merkezi ziyaret heyetinde Başkan Yardımcısı Selahattin DOĞAN, Hâkim Gülden DEMİREL KAYMAZ ile İnsan Hakları ve Eşitlik Uzmanları Ertuğrul YAZAR, Ezgi KAŞKAVAL OKYAY ve Özlem DEMİR YAZAR yer almıştır. Ayrıca talebimiz üzerine Heyete, İzmir Valiliğinin görevlendirmesi ile Doktor Pervin USLU ile Psikolog Pınar ŞENOL dâhil edilmiştir.
8. Bu rapor, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurulunun 13.03.2018 tarih ve 2018/35 sayılı kararı ile 21.05.2018 tarihli Başkanlık Görev Emri uyarınca İzmir/Harmandalı Geri Gönderme Merkezi²’ne 25.05.2018 tarihinde gerçekleştirilen izleme ziyareti³ neticesinde

² Bundan sonra Merkez olarak ifade edilecektir.

³ OPCAT bağlamında gerçekleştirilecek ziyaretler orijinal metinlerde “monitoring visits” olarak adlandırılmaktadır. Bu ziyaretler birçok Türkçe metinde kendine “izleme ziyaretleri” olarak yer bulmuştur. Ulusal Önleme Mekanizmalarının “denetim” değil “izleme” yöntemi ile ziyaretler gerçekleştirmesi gerektiği hususu, İşkenceyi Önleme Derneği (APT) tarafından hazırlanan UÖM Mekanizmalarının Kurulmasına İlişkin Kılavuz kapsamında ele alınan ilkelerde de desteklenmektedir.

edinilen tespit, gözlem ve şikâyetlerin ulusal ve uluslararası normlar bağlamında değerlendirilmesini ihtiva etmektedir.

B. GENEL BİLGİLER

B.1. MERKEZ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

B.1.1. MERKEZİN FİZİKSEL KOŞULLARI

9. İzmir/Harmandalı Geri Gönderme Merkezi, 32.000 metrekare açık alan ve 15.478 metrekare kapalı alan üzerine inşa edilmiş olup kapasitesi 750 kişidir.
10. Kabul ve Barınma Merkezi olarak inşa edilen Merkez 01.05.2016 tarihinden itibaren Geri Gönderme Merkezi olarak hizmet vermeye başlamıştır.
11. Merkezde A ve B blok içine yerleşik toplam 126 oda bulunmaktadır.
12. Özgürlüğünden mahrum bırakılan engelliler için ise Merkezde ayrı odalar mevcuttur.
13. Merkezde revir bulunmaktadır.
14. Merkezde ısınma, merkezi ısınma sistemiyle sağlanmakta ve sıcak su hizmeti de bu sistem üzerinden verilmektedir.
15. Merkezde aktif yangın alarm sistemi mevcuttur.
16. Merkezde ibadet alanı olarak belirlenmiş ayrı bir bölüm bulunmaktadır.
17. Merkezde toplam 302 güvenlik kamerası bulunmakta ve kamera kayıtları kapalı devre televizyon (CCTV) ofisinde 6 ay süreyle saklanmaktadır.

B.1.2. MERKEZ PERSONELİ

18. Merkezde biri Merkez Müdürü, üçü grup başkanı olmak üzere 8 il göç uzmanı, 14 il göç uzman yardımcısı, 2 sosyal çalışmacı, 1 psikolog, 2 öğretmen (1'i sınıf öğretmeni diğeri okul öncesi öğretmeni), 1 doktor, 5 sağlık memuru, 1 veri hazırlama kontrol işletmeni, İngilizce, Arapça, Rusça, Farsça, Urduca, Fransızca dillerinde hizmet veren toplamda 6 tercüman (Merkez idaresi gerekli hallerde tercümanlık hizmeti de almaktadır), 5 teknik personel, 24 temizlik görevlisi, 8 şoför, 5 polis memuru, 109 özel güvenlik görevlisi ile dış güvenlikten sorumlu 76 jandarma görev yapmaktadır. Jandarma personeli, Merkezin yalnızca dış güvenliğinden sorumlu olup Merkez içerisinde hiçbir faaliyette bulunmamaktadır. Merkezle irtibatı sağlamak üzere irtibat ofisinde bir görevli

bulunmakta, bu kişi adliye, hastane, postane gibi yabancının Merkez dışına çıkması gereken durumları için güvenliği sağlamak üzere personel talebinde bulunmak için sevk takım komutanlığına bilgi vermekte, 24 saat esaslı ile görev yapmaktadır. Tüm personel sayısı içinde kadın personel sayısı 74'tür.

B.2. ÖZGÜRLÜĞÜNDEN MAHRUM BIRAKILAN KİŞİLER

19. Özgürlüğünden mahrum bırakılan yabancıların sayısı, Ege ve Akdeniz'de yakalanan ve Avrupa'ya geçmeye çalışan düzensiz göçmenlerin sıklığı nedeniyle değişiklik gösterebilmekte olup ziyaret tarihi itibari ile (25 Mayıs 2018) farklı uyruklardan 475 yabancı bulunmaktadır. Bu uyruklar; Afganistan, Suriye, Irak, Angola, Cezayir, Fas, İran, Çin, Amerika Birleşik Devletleri, Pakistan, Gambiya, Kongo, Küba, Mısır, Orta Afrika Cumhuriyeti vb. şeklinde sıralanmaktadır.
20. Mevcut içerisinde, 65 yaş ve üzeri 2 yabancı, 1 ağır engelli yabancı, cinsel yöneliminin farklı olduğunu bildiren 1 yabancı, 35 çocuk ve 51 kadın bulunmaktadır. 51 kadından 3'ü hamile ve yabancı terörist savaşçı (YTS)⁴ şüphelisi iken, emziren yabancı kadın sayısı ise 7'dir. Merkezde YTS şüphelisi olarak özgürlüğünden mahrum bırakılan yabancı sayısı ise 172'dir.

C. TESPİT, GÖZLEM VE GÖRÜŞMELER

21. Merkezde; güvenlik, yemekhane, temizlik, sağlık, çamaşırhane, kıyafet, kantin, açık havadan yararlanma, ibadet, kütüphane, berberlik ve diğer hizmetler verilmektedir. Bu bağlamda Merkezde bulunan kayıt odası, mescit, yemekhane, çocuk oyun alanı, muayene odası, çamaşırhane, erzak odası, sosyal servis, spor salonu ve avukat görüşme odası ile A ve B bloklarda yer alan odalar Heyet tarafından belirlenerek gezilmiştir.

⁴ BM Güvenlik Konseyi'nin 2178 (2014) sayılı kararına göre yabancı terörist savaşçı: "Uyruklarının bağlı olduğu veya ikamet ettikleri devletten başka bir devlete, silahlı çatışmalarla bağlantılılar dâhil olmak üzere, terör eylemleri gerçekleştirmek, planlamak veya hazırlığı içinde bulunmak veya katılmak, terör eğitimi vermek veya almak amacıyla giden kişiler" olarak tanımlanmaktadır.

C.1. FİZİKSEL KOŞULLAR

22. Merkezin fiziksel koşulları ve yaşam alanları incelendiğinde; özgürlüğünden mahrum bırakılanların; uyrukları, aile birliğinin sağlanması, düzensiz göç durumu, YTS şüphesi, medeni hali ve cinsiyeti gibi hususların göz önünde bulundurularak yerleştirildiği; A ve B blok şeklinde iki ana bölüme ayrılan Merkezde, A blokta çoğunlukla YTS şüphelilerinin ve bekar erkeklerin, B blokta ise düzensiz göçmenlerin ve ailelerin kaldığı; Merkeze aile olarak gelenlerin bir arada tutulduğu ve çocukların da aileleriyle birlikte barındırıldığı; ilgili mevzuat hükümleri nedeniyle refakatsiz çocukların Merkeze kabul edilmediği;
23. Engelliler için Merkezde 3'er kişilik iki ayrı oda bulunduğu; odaların bulunduğu kata asansör ile ulaşım sağlandığı; Merkez girişinde engelli rampası bulunduğu;
24. Merkezde bulunan her odada 6 adet yatak olduğu; odalarda 1 adet banyo ve tuvalet ile her bir yabancı için ayrı bir dolap bulunduğu; bazı odaların özellikle tavan kısımlarında rutubet oluştuğu; bazı odaların ve tuvalet banyo gibi ortak kullanım alanlarının ise fiziksel onarım gerektirdiği; ziyaret edilen odaların bazılarında perde bulunmadığı; tutulanların güneşten korunma amacıyla çarşaflarını güneşlik olarak kullandıkları; diğer taraftan özellikle YTS şüphelilerinin oda ve eşyalarını kullanmakta gerekli özeni göstermedikleri; Merkez idaresince her bir yabancı için temin edilen battaniye, nevresim, yastık gibi kişisel eşyalar ile odalarda yer alan dolaplardan bazılarının kullanılmaz hale getirildiği;
25. Merkezin yer aldığı coğrafi konum nedeniyle oluşan sıcak ve nemli havanın, özgürlüğünden mahrum bırakılan kişilerin tutulma koşullarını olumsuz yönde etkilediği, suyu soğuk tutmakta zorlandıkları ve sıcak havada kendilerine tahsis edilen içme suyu miktarının yetmediği;
26. Özgürlüğünden mahrum bırakılanlara kullanım amacı ile verilen bakım eşyalarının uzun aralıklarla verildiği, kullanımdan hemen sonra toplandığı ve kullanılmış eşyaların verildiği;
27. Merkez idaresince günde 3 öğün ücretsiz sıcak yemek verildiği; Merkezin yemek işlemlerinin Merkezler İaşe Yönergesinde belirtilen usul ve esaslara göre yürütüldüğü; yemek firmasından alınan numunelerin Merkezin gıda mühendisi ve Merkez Müdürlüğü tarafından incelendiği; Merkezde barınan hasta, yaşlı, hamile ve perhizi olan yabancılara uygun menü sağlanmaya çalışıldığı; ayrıca hamile ve çocuklara ek gıda ve süt/mama

imkânı sunulduğu; yemeklerin hizmet alım yöntemiyle temin edildiği; ayrıca İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğünden hem firmaya hem de Merkeze aylık habersiz denetimler gerçekleştirilebildiği; Merkezin şebeke sularının da üçer aylık periyotlar halinde analiz ettirildiği ve tüm bu uygulamaların GİGM’nde görevli bir Gıda Mühendisi tarafından da takip edildiği;

28. Özgürlüğünden mahrum bırakılanların kaldığı koridorlar ve odaların her gün dezenfekte edildiği; odaların boşalması halinde yeni gelecek kişinin odaya alınmadan önce odada temizlik yapıldığı ve yatak örtülerinin değiştirildiği; ayrıca belirli aralıklarla Merkezin ilaçlanmakta olduğu ve boya badana işlemlerinin yapıldığı; fakat, aile bloğunda bulunan çocuklu ailelerin, Merkezin yeterince ilaçlanmaması sebebiyle koğuşlarda birçok sinek ve böceğin türediği ve bu durumun çocuklarda alerji gibi hastalıklara yol açtığı iddialarında bulunduğu;
29. Özgürlüğünden mahrum bırakılanların çamaşırlarının temizlenmesine ilişkin bir sorun olmadığı ve bu konuda herhangi bir şikâyetin bulunmadığı;
- Hususları gözlemlenmiş ve tespit edilmiştir.

C.2. ÖZGÜRLÜĞÜNDEN MAHRUM BIRAKILAN KİŞİLERE DAİR TUTUM, DAVRANIŞ VE HİZMETLERE İLİŞKİN TESPİT, GÖZLEM VE GÖRÜŞMELER

KAYIT

30. Merkeze girişte özgürlüğünden mahrum bırakılanların öncelikle kolluk kuvvetlerince bildirilen kimlik bilgilerinin incelendiği, ardından kendilerinin ve beraberindeki eşyaların x-ray cihazından geçirildiği, kadın ve erkekler için ayrı ayrı üst arama kabinleri bulunduğu, ayrıca gerekli hallerde kolluk tarafından elle arama da yapıldığı, varsa kıymetli eşyaların emanete alındığı ve akabinde parmak izi kaydı alınıp “Değerlendirme Formu” doldurularak odalara yerleştirmeler yapıldığı, Merkeze giriş işlemleri başlatılmadan önce bu formun incelenmesi ile hassasiyet durumlarının tespit edilmeye çalışıldığı, hassasiyet durumu tespit edilen özel ihtiyaç sahiplerinin ise sosyal çalışmacı ve psikologlar tarafından detaylı değerlendirmeye alındığı, devamında takipleri ve sevkleri ile ihtiyaçlarının karşılanarak işlemlerinin hızlandırıldığı;

31. Merkez idaresince özgürlüğünden mahrum bırakılanların Merkeze girişten önce kolluk kuvvetlerince genel adli muayene raporlarının alındığı ayrıca değerlendirme formu ile sağlık durumu, psikolojik rahatsızlıkları, kronik hasatlıkları, ilaç kullanıp kullanmadıkları, hamilelik durumları ve acil tıbbi yardıma ihtiyaçları olup olmadığının araştırıldığı ve tespit edilen ihtiyaçların anında giderilmeye çalışıldığı;

MÜRACAAT VE İDARİ/HUKUKİ SÜREÇLER

32. Ziyaret sırasında özgürlüğünden mahrum bırakılan yabancılardan bazılarının, kötü muamele iddiasında bulunduğu; örneğin, muayene sırası bekleyen bir kişinin vücudundaki yaraları Heyetimize göstererek kendisinin ve bir başka arkadaşının önceki hafta bir güvenlik görevlisi tarafından darp edildiği iddialarında bulunduğu; söz konusu arkadaşının da bulunması ile iddiaların dinlendiği; kişinin bacak, sırt ve ensesinde çeşitli ekimozlara rastlanması üzerine derhal Heyetimiz eşliğinde doktor muayenesinin gerçekleştirildiği; ekimozların bir hafta önce olduğu beyan edilse de Heyette yer alan doktorun görüşüne göre bacakta yer alan yaraların henüz sararmaması nedeniyle daha yakın bir zamanda olduğu, Heyetimiz tarafından revir kayıt defterinin incelenmesi üzerine ise özgürlüğünden mahrum bırakılanın bir hafta önce yaralanma nedeniyle hastaneye sevk edildiği, iddialar üzerine Heyetimiz tarafından özgürlüğünden mahrum bırakılan kişiye başvurabileceği hukuki yolların gösterildiği ve polis tarafından ifadelerinin alınması sağlandığı, ziyaret sonrası konuyla ilgili Merkez idaresi ile iletişime geçilerek bilgi ve belgeye talebinde bulunulduğu, edinilen bilgi ve belgelere göre; İzmir Çiğli İlçe Emniyet Müdürlüğü Şehit Erdal Kılıç Polis Merkezi Amirliği tarafından müşteki, şüpheli ve bilgi sahiplerinin bilgilerini içeren kasten yaralama konulu ve 2018/961 suç numaralı tahkikat evrakının, Karşıyaka Cumhuriyet Başsavcılığına gönderildiği; ardından Karşıyaka Cumhuriyet Başsavcılığı Bürosu ile iletişime geçilerek konuyla ilgili bilgi alındığı, 2018/10254 sayı ile soruşturma açıldığı ve soruşturmanın halen devam ettiğinin öğrenildiği;
33. Ziyaret tarihine kadar Merkezde hayatını kaybeden kimsenin olmadığı, işkence ve kötü muamele iddiası veya şüphesi durumunda ilgili kolluk ve savcılık birimlerine haber verilerek resmi işlem başlatıldığı, ziyaret tarihine kadar Merkezde yaşanan ve ilgililere bildirilen 6 adet adli vaka olduğu, son 1 yıl içerisinde özgürlüğünden mahrum bırakılan 1

kişi tarafından işkence ve kötü muamele iddiasıyla başvuruda bulunduğu, bu belgelerin İzmir GGM Müdürlüğünden talep edilerek alınıp incelendiği, ziyaret sırasındaki görüşmede ise güvenlik görevlisi tarafından darp edildiğini beyan eden iki yabancı kadının darp cebir raporlarının aldırılarak gerekli adli ve idari sürecin başlatıldığı;

34. Merkezde görev yapan personelin, GİGM Eğitim Daire Başkanlığınca planlanan eğitimlere dâhil edildiği, GİGM, Uluslararası Göç Örgütü ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği tarafından insan hakları ile ilgili ortak eğitimlere tabi tutulduğu, travma ve travma mağdurlarının tespiti ile ilgili eğitimler aldıkları; ayrıca, personelin hizmet içi eğitim müfredatında; temel insan hakları, çocuk hakları, dezavantajlı gruplarla çalışma, travma ve mağdur tespit süreci, toplumsal cinsiyet eşitliği, kültürel farklılıklar, sosyal psikoloji, göçmen psikolojisi, yabancılar mevzuatı, güvenlik görevlilerine yönelik mesleki eğitimler, Avrupa İşkencenin ve İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamelenin veya Cezaların Önlenmesi Komitesi (CPT) standartları kapsamında geri gönderme merkezinin denetlenmesi, sınır dışı işlemleri, uluslararası koruma başvuru işlemleri, krize müdahale gibi konuların bulunduğu; ancak İstanbul Protokolü ile işkence ve kötü muameleyi inceleme ve belgelendirme için özel bir eğitim almadıkları;
35. Özgürlüğünden mahrum bırakılan kişilerce dilekçe ile yapılan müracaatlara ortalama 1-2 hafta içerisinde geri dönüş yapıldığı, özgürlüğünden mahrum bırakılan kişiler hakkında bugüne kadar cezai, disiplin ve benzeri işlemler yürütülmediği, 1 Ocak 2018 tarihinden ziyaret günü olan 25 Mayıs 2018 tarihine kadar 350 YTS şüphelisine işlem yapıldığı ve bunlardan 91'i hakkında sınır dışı etme kararı verildiği, sınır dışı ve idari gözetim kararlarına ilişkin Merkezin hizmet vermeye başlamasından ziyaret gününe kadar toplam 702 dava açıldığı ve bu davalardan 61'inin idare aleyhine sonuçlandığı;
36. Özgürlüğünden mahrum bırakılan kişilerden bazılarının tutulma nedenleri ve hukuki süreçleri hakkında yeterince bilgilendirilmemeleri nedeniyle psikolojilerinin bozuk olduğu; “Ben ofisle⁵ görüşmek istiyorum.” şeklindeki taleplerini Heyetimize ve Merkez idaresine ilettikleri; bilgilendirilmemeleri yönündeki iddiaların tümünün Merkez idaresi tarafından reddedildiği ve serbest bırakılmaları yönündeki taleplerinin karşılanmamasının bilgilendirme eksikliği olarak değerlendirildiği, periyodik olarak özgürlüğünden mahrum

⁵ “Ofis” ile yetkili kişiler kastedilmektedir.

birakılan her bir kişiyle aylık görüşmeler gerçekleştirildiği, bunun dışında da talep halinde bir aylık süre beklenmeksizin görüşmeler yapılabildiği;

37. Merkezde yalnızca 1 psikolog bulunmasının ihtiyaçlara cevap veremediği; özgürlüğünden mahrum bırakılan kişilere “*Psikologla görüştünüz mü?*” sorusu yöneltildiğinde pek çok kişinin psikologla görüşmediği ve çoğunun psikoloğun varlığından haberdar olmadıkları;
38. Özellikle YTS şüphelilerinin diğer kişileri de örgütleyerek olay çıkarma ihtimalleri ve güvenlik gerekçesi ile tümüyle aynı uyruktan kişilerin bir arada bulundurulmamasına özen gösterildiği, ziyaret boyunca da düzensiz göçmenlerin tutulduğu bölümden bu konuda bir şikâyet veya talep olmamasına rağmen YTS şüphelilerinin bulunduğu A bloktan birbirine paralel birçok şikâyet ve talebin gündeme geldiği, YTS şüphelilerinden birçoğunun aynı uyruktan kişilerle sohbet ederek burada kalan günlerini bitirmek istedikleri, Merkezde birçok dilden insan olduğu ve farklı uyruktan kişilerle iletişim kurmanın zorluğunun dile getirildiği;
39. YTS şüphelilerinin bulunduğu oda kapılarında yumruk izlerinin bulunduğu ve özgürlüğünden mahrum bırakılanlar tarafından bunun sebebinin kapıların çalındığı zaman görevlilerce açılmaması olarak ifade edildiği;

DIŞ DÜNYA İLE İLETİŞİM VE AÇIK HAVADAN FAYDALANMA

40. Aile ziyaretleri ve avukat görüşmelerinin Geri Gönderme Merkezleri Çalışma Usul ve Esasları Yönergesi çerçevesinde yürütüldüğü; Merkezde avukatlar için özel görüşme odalarının mevcut olduğu, aile ziyaretleri için ise ortak alanların kullanıldığı; görüşmelerin idari gözetim altında bulunan yabancıların kendini ziyarete gelen akraba ve arkadaşları ile açık koşullar altında (ortak alan) görüşmelerini sağlayacak biçimde ayrıca çocuk oyun alanını içeren bir ortamda gerçekleştirildiğinin ifade edildiği ancak; aile ziyaretlerinde görüşmelerin gecikebildiği, Heyetin Merkez ziyareti için ana kapı önüne geldiği sırada görüşme için bekleyen ailelerin olduğu; Merkez idaresinin güvenlik, iş yoğunluğu ve personel eksikliği nedeni ile aile bilgilerinin teyit edildiğini ardından sırasıyla içeri almalarının gerçekleştirildiğini bu nedenle de gecikmeler yaşanabildiği;
41. Özgürlüğünden mahrum bırakılanların talep etmeleri halinde günde 1 kez telefon ile görüştürüldüğü ve maddi imkânı olmayanlara GİGM’ce temin edilen ücretsiz telefon kartı verildiği; yine talepleri halinde, idarenin iş ve işlemlerini aksatmadan, mesai saatleri

içerisinde avukatlar ile görüşme yapabildiği, avukata erişim için telefon kartı dağıtılarak, baro ile görüşmelerine imkân sağlandığı; görüşme gerçekleştirilen özgürlüğünden mahrum bırakılanlarında telefon yoluyla aile ve avukatlarını⁶ arayabildikleri ve iletişim kurmada herhangi bir zorluk yaşamadıkları;

42. Özgürlüğünden mahrum bırakılanlara, her öğünden sonra 30'ar dakikadan 3 kez olmak üzere toplam 90 dakika temiz havadan faydalanma imkânı sunulduğu, aileler ve çocukların hava şartlarına göre gün boyu dış oyun alanı ve havalandırma imkânından faydalanabildiği, ancak Merkez idaresinin sunduğu açık havadan yararlanma ve sosyal etkinliklerden faydalanma gibi hizmetlerin sunumundan özgürlüğünden mahrum bırakılanların memnun olmadıkları, açık havadan faydalanma sürelerin özel güvenlik refakatinde gidiş-geliş, ibadet gerçekleştirme, kantine gitme gibi nedenlerle kısıtlanabildiği, 30'ar dakikalık sürelerin 10-15 dakikalara kadar inebildiği;

KÜTÜPHANE

43. Merkezde bulunan kütüphane ve spor salonundan tüm özgürlüğünden mahrum bırakılanların sürekli yararlanabildiği, çocuklar için oyun alanları ve film gösterimi gibi uygulamaların haftalık olarak planlandığı ve bunların uygulamaya konulduğu, anneler günü, resmi ve dini bayramlar gibi özel günler için ayrıca programlar yapıldığı, başta kadınlar ve çocuklar olmak üzere tüm yabancılara yönelik olarak sivil toplum kuruluşları ve üniversiteler ile ortak etkinlikler düzenlenebildiği, ancak kütüphanede yer alan kitapların yetersizliğinin, hem Merkez idaresi hem de özgürlüğünden mahrum bırakılan yabancılar tarafından dile getirildiği, Merkeze farklı dillerde ve her yaştan gruba yönelik, zengin içerik ve sayıda kitap temin edilmesinin önem arz edildiği;

SAĞLIK

44. Merkez revirinde ziyaret tarihi itibari ile acil müdahale çantasının bulunmadığı; bu eksikliğin acilen giderilmesi gerektiğinin Merkez idaresine bildirildiği; ziyaretten kısa bir

⁶ Özgürlüğünden mahrum bırakılanların 1 Ocak 2018 tarihinden 25 Mayıs 2018 (ziyaret günü) tarihine kadar Merkeze gelen avukatların sayısı 405, görüşme sayısı ise 910'dur.

- süre sonra bu eksikliğin giderildiği ve bunun da olumlu bir gelişme olarak değerlendirildiği;
45. GİGM'nin sağlık personeli kadrosu bulunmadığından Merkezdeki sağlık personeli ihtiyacının Sağlık Bakanlığı tarafından görevlendirilme ile giderildiği; bu kapsamda İl Sağlık Müdürlüğü'nden görevli 1 adet doktorun görev yaptığı; Merkezde sağlık hizmetinin hâlihazırda İl Sağlık Müdürlüğü tarafından geçici görevlendirme ile gelen personeller ile yürütülmesinden Merkez idaresinin memnun olmadığı ve bu polikliniğin Merkez bünyesinde uygun bir sağlık kuruluşuna bağlı olarak işletilmesi durumunda sağlık hizmetlerinin daha etkin yürütülebileceğini değerlendirdikleri; hâlihazırda ise Merkez idaresi tarafından sağlık servisindeki personelin, özgürlüğünden mahrum bırakılanların sağlık taramasını yaptığı, ayakta tedavilerini gerçekleştirdiği ve gerekli hallerde kamu hastanelerine sevk ettikleri ayrıca nöbetçi sağlık personeli tarafından yabancıların ilaç kullanımının da takip edildiği;
 46. Merkezde ambulans bulunmamakta olup gerekmesi halinde 112 acil servisten talep edildiği; özgürlüğünden mahrum bırakılanların iş ve işlemleri ile acil sağlık durumları için tahsis edilmiş araçlar bulunduğu, Merkez idaresince ambulansın gecikmesi durumlarında bu araçların da kullanılabilirdiği;
 47. Muayene olmak isteyen herkesin muayenesinin gerçekleştirildiği ve günde ortalama 45-50 kişinin muayene edildiği;
 48. Hamile ve emzirenlere gerekli gıda takviyesinin yapıldığı ve yeni doğan bebeklerin aşı ve sağlık kontrollerinin gerçekleştirildiği, özgürlüğünden mahrum bırakılan yabancı kadınlara hijyenik ped verildiği ve bu hususların özgürlüğünden mahrum bırakılanlar tarafından teyit edildiği;
 49. Merkez idaresi tarafından Merkezde kalan yabancılardan 3'ünde Hepatit B ve 1'inde HIV virüsü tespit edildiği, prosedür olarak bulaşıcı hastalık tespit edilmesi veya şüphesi olması halinde bu kişilerin ana gruptan ayrıldığı ve ayrı odalara yerleştirildiği, Sağlık Bakanlığı'na haber verilerek kamu sağlığını tehdit eden bir durum olup olmadığının incelendiği ve hastalık durumuna göre gerekli tıbbi yardım ve tedavi hizmetlerinin sağlandığı;
 50. TİHEK Heyetinin 1 günlük ziyareti sırasında 8-10 kişilik gruptan sağlık sorunlarına ilişkin şikâyetlerin dile getirildiği ve doktor yardımı talebinde bulunduğu, görüşülen hasta

kişilere ilişkin bir liste hazırlanarak Merkez idaresine verildiği ve hastaların sağlık durumlarının öğrenildiği, listede yer alan bazı hastaların ambulansla götürülerek devlet hastanesinde muayene oldukları bazılarının ise iyileşene kadar gözlem altında tutulmaya ihtiyacı olduğu, bu bağlamda doktor eşliğinde ziyaret edilen gruplarda bazı hastaların durumlarının acil olduğu ve Merkezde tedavilerinin mümkün olmadığı anlaşıldığından talebimiz üzerine rahatsızlığı ciddi olanlar için ambulans çağırılması yoluna gidildiği; yeni doğum yapmış olan bir annenin ise, doğum sonrası bazı komplikasyonlar geçirmesine rağmen hastaneye sevkinin yapılmadığını belirtmesi üzerine, ziyaret heyetinde bulunan doktor aracılığı ile muayenesinin gerçekleştirildiği, kişinin bir jinekolog tarafından tedavi edilmesinin gerektiği ve bu durumun Merkez idaresine aktarıldığı, Merkezin uzmanlık gerektiren hastalıkların teşhis ve tedavisinde yetersiz kalabildiği;

51. Milli İstihbarat Teşkilatı'ndan gelen olumsuz raporundan dolayı ağır engelli bir yabancının YTS kapsamında değerlendirilerek özgürlüğünden mahrum bırakıldığı, engelli yabancının durumunun periyodik aralıklarla gözden geçirildiği ancak yabancının Merkezde alıkonulmasının kişinin sağlığı açısından tehdit oluşturduğu, YTS şüphelilerinden birisinin gözlerinin ciddi oranda kanlandığı ve TİHEK Heyetine eşlik eden doktor tarafından muayenesinin yapıldığı, kişinin göz tansiyonu olması nedeni ile hastaneye sevkinin gerektiği, Mısır uyruklu bir yabancının ise uluslararası koruma başvurusunun alındığı ve bu başvurunun değerlendirilme sürecinde olduğu, gerçekleştirilen görüşmede ise kişinin hasta olduğu ve tek başına kalmasının kendisini zorladığı;

EĞİTİM

52. Merkezde farklı uyruk ve yaş grubundan çocukların bir arada kalması ve kalış sürelerinin değişkenlik göstermesinin çocuklar için standart bir eğitim programı uygulanmasını zorlaştırdığı;
53. Merkezde kalan çocukların tek tip ve genel olarak bir ya da iki tane oyuncağının bulunduğu görüldüğü, ayrıca, ailelerin kaldığı bloklarda yapılan görüşmelerde, bazı çocukların üzerinde yeterli ve temiz kıyafetlerin/ayakkabıların bulunmadığı, oysa Kurum deposunda yeterli miktar ve çeşitlilikte kıyafet bulunduğu görüldüğü; Hususları gözlemlenmiş ve tespit edilmiştir.

D. TAVSİYELER

D.1. Merkez İdaresine Yönelik Tavsiyeler

54. İnsanların dinlenme ve sosyalleşme için hizmet alanlarına erişmelerini sınırlandıran ve böylece günlük yaşamda toplam pasiflik ve hareketsizlik yaratan unsurlar, özgürlüğünden mahrum bırakılanlarda rahatsızlığın artmasına ve öfke kontrolüne yol açabilmektedir. Merkezdeki aktivite olanaklarının yetersizliği, YTS şüphelilerinin öfke kontrolünü sağlayamama sebeplerinden biri olarak gözlemlenmektedir. İtalya 2017 yılı UÖM raporunda⁷, insanların dinlenme ve sosyalleşme için alanlara erişmelerini sınırlandıran veya engelleyen, böylece günlük yaşamda toplam pasiflik ve hareketsizlik yaratan unsurları; *“1. Hukuki ve kamu düzeni yönleri açısından diğerlerinden çok farklı olan birçok durumun merkezlerdeki mevcudiyeti; 2. Özgürlüğünden mahrum bırakılan yabancıların insani ve sosyal koşulları; 3. Eski mahkûmların ikamet izinlerini kaybettikten sonra basit dönüş kurallarına maruz bırakılmaları; 4. Zayıf ve savunmasız/kırılgan insanlar ve bu insanların yapısal ve örgütsel sorunları ve 5. Birçok merkezde, binanın ya da iç hizmetlerin binaları gibi çeşitli bölümlerinin birbirinden izole edilecek şekilde yapılandırılması.”* şeklinde sıralamaktadır. Bu bağlamda; Merkezde pasiflik ve hareketsizlik yaratan unsurlar nedeni ile enerjilerini atamayan, öfke kontrolünde zorluk yaşayan, boş vakitlerini etkin biçimde değerlendirmek isteyen yabancılara yönelik sosyal aktiviteler ve spor faaliyetleri bir programa bağlı şekilde ve daha yoğun bir biçimde uygulanmaya başlanması; bu alanlara daha fazla ağırlık verilmesinin özgürlüğünden mahrum bırakılanların tutulma şartlarını önemli oranda iyileştireceği; nitekim CPT'nin de özgürlüğünden mahrum bırakılan “göçmenlerin” hareket serbestilerinin mümkün olduğunca az sınırlandırılması gerektiğini vurgulaması;⁸ alıkonulma yerlerinde pasiflik ve hareketsizlik yaratan unsurların UÖM tarafından değerlendirilen en önemli unsurlardan biri olduğu göz önüne alındığında Merkezde özgürlüğünden mahrum bırakılanların hareketsizlik yaratan ve öfke kontrolünü güçleştiren unsurların sistematik bir biçimde ele alınması ve acilen çözüme kavuşturulması;

⁷ APT, National Guarantor For The Rights of Persons Detained or Deprived of Liberty Report to Parliament 2017, APT Yayınları, 2017, s.96.

⁸ CPT, 19. Genel Rapor'dan Alıntı [CPT/Inf (2009) 27], prg. 79.

55. Merkezde kadınların özel durumları da göz önünde bulundurularak tüm özgürlüğünden mahrum bırakılanların hastaneye sevklerinin, muayenelerinin ve tedavilerinin gerçekleştirilmesinde hızlı ve dikkatli olunması;⁹
56. Özellikle yaz aylarında mevsimsel ihtiyaçların göz önünde bulundurularak özgürlüğünden mahrum bırakılanlara verilen pet su miktarının ihtiyaca uygun olarak verilmesinin olumlu bir uygulama olacağı;
57. Kalabalık odalarda havanın hızla tükenmesi, nemli ve sıcak havanın özgürlüğünden mahrum bırakılanları rahatsız etmesi nedeni ile odaların havalandırılması için en uygun yöntemin bulunması ve temiz havadan faydalanma sürelerinin artırılması;
58. Nemlenen odaların boyanması, böcek ilaçlama hizmetinin sağlanması ve özgürlüğünden mahrum bırakılanlardan kaynaklanmayan diğer teknik eksikliklerin giderilmesi;
59. Merkezde özgürlüğünden mahrum bırakılanların çoğunun şikâyetinin bilgilendirme eksikliği ve gelecek belirsizliği olduğu göz önüne alınacak olursa; yetkili kişilerin düzenli aralıklarla özgürlüğünden mahrum bırakılan kişilerle bir araya gelerek bilgilendirmede bulunması, kişilerin hukuki durumlarında herhangi bir değişiklik yoksa bile bu durumun yazılı bir tutanakla kişilere bilhassa izah edilmesi;
60. Özgürlüğünden mahrum bırakılanların tutulduğu oda kapılarının çalındığı zaman, görevlilerce açılmamasının acil veya vahim bir durum olasılığına karşı risk oluşturduğu, kapıların çalınması halinde vakit kaybedilmeksizin odaların gözden geçirilmesi ve çağrılara yanıt verilmesi;
61. BM Genel Kurulu tarafından 14 Aralık 1990 tarih ve 45/113 sayılı Karar ile kabul edilen Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Küçüklerin Korunması İçin Kurallar uyarınca; *“Küçüklerin kendi giysilerini giyme haklarını kullanmaları mümkün olduğu kadar sağlanır. Kurumlar, her küçüğün sağlığını koruyacak ve hiç bir şekilde onur kırıcı veya küçük düşürücü olmayan, iklim şartlarına uygun ve yeterli miktarda kişisel giysilere sahip olmalarını sağlarlar.”* hükmü yer almaktadır. Ayrıca çocuk gelişimi açısından çocukların yeterli sayı ve çeşitlilikte oyuncuğa sahip olması gerekliliği pedagoglar tarafından vurgulanmaktadır. Bu bağlamda; yeni doğum yapmış annelere ve çocuklara en hızlı

⁹ BM Mülteciler Yüksek Komiserliği, Sığınmacıların Alıkonulmasına İlişkin Ölçüt ve Standartlar Hakkında Gözden Geçirilmiş Kılavuz.

- biçimde ve düzenli olarak temiz ve uygun kıyafet temin edilmesi, çocuklara sağlıklı bir zihinsel, ruhsal ve fiziksel gelişim için yeterli sayı ve çeşitte oyuncak sağlanması;
62. Özgürlüğünden mahrum bırakılanların özel ihtiyaçları ve bakımları ile gerekli güvenlik önlemlerinin göz önünde bulundurularak tıraş bıçağı, tırnak makası gibi kişisel temizlik malzemelerinin daha kısa aralıklarla tedarik edilmesi;
63. Merkez kütüphanesinde yer alan kitapların yetersizliği göz önünde bulundurulduğunda, Merkeze farklı dillerde ve her yaştan gruba yönelik, zengin içerik ve sayıda kitap temin edilmesi;
- Hususlarının tavsiye edilmesi değerlendirilmiştir.

D.2. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'ne Yönelik Tavsiyeler

64. Kabul ve Barınma Merkezleri ile Geri Gönderme Merkezlerinin Kurulması, Yönetimi, İşletilmesi ve Denetimi Hakkında Yönetmelik'te Merkezlerin çalışma esasları bölümünde, Merkezlerin kurulması, işletilmesi ve işlettilmesinde ve bu Yönetmelik kapsamında verilecek hizmetlerin yerine getirilmesinde, barınanların inanç ve ibadet özgürlüklerine saygı gösterilmesi esasına göre hareket edileceği belirtilmiştir.¹⁰ Bu kapsamda Merkezde özgürlüğünden mahrum bırakılanların çoğunun Arapça konuştuğu ancak vaazların Türkçe yapıldığı, bu durumun kişiler üzerinde rahatsızlık yarattığı göz önünde bulundurulduğunda herhangi bir güvenlik zafiyetine yol açılmayacak biçimde, gerekli güvenlik önlemlerinin alınarak Arapça vaaz vermeye ehil bir din görevlisinin Merkezde görevlendirilmesi;
65. Bilindiği üzere, özgürlüğünden mahrum bırakılan düzensiz göçmenlerin ruhsal sağlıkları önceki travmatik deneyimlerinden etkilenmekte ve “alışılmış kişisel ve kültürel ortamın kaybı ve geleceğe dair belirsizlik, aralarında depresyon öncesi belirtiler, anksiyete ve travma sonrası hastalıkların da bulunduğu ruhsal bozukluklara yol açabilmektedir”.¹¹ Bu nedenle geri gönderme merkezlerinde özgürlüğünden mahrum bırakılan yabancıların ruhsal sağlıklarına özel bir önem gösterilmesi;
66. Kabul ve Barınma Merkezleri ile Geri Gönderme Merkezlerinin Kurulması, Yönetimi, İşletilmesi, İşlettirilmesi ve Denetimi Hakkında Yönetmelik'in “Merkezlerde Verilecek

¹⁰ Kabul ve Barınma Merkezleri ile Geri Gönderme Merkezlerinin Kurulması, Yönetimi, İşletilmesi ve Denetimi Hakkında Yönetmelik, m. 4/g.

¹¹ CPT, 19. Genel Rapor'dan Alıntı [CPT/Inf (2009) 27], prg. 90.

Hizmetler” başlıklı 14 üncü maddesinde de belirtildiği üzere merkezlerde verilecek en temel hizmetlerden birisinin psikolojik ve sosyal destek faaliyetleri olduğu; mezkûr hüküm ve psikolojik rahatsızlıkları bulunanların durumlarının aciliyet gösterdiği göz önünde tutulduğunda¹², psikolog ve sosyal çalışmacı sayısının artırılması¹³;

67. Geri gönderme merkezlerinde görev yapan personelin hizmet içi eğitim müfredatına, BM İstanbul Protokolü¹⁴ ile işkence ve kötü muameleyi inceleme ve belgelendirme konularının dâhil edilmesi;

Hususlarının tavsiye edilmesi değerlendirilmiştir.

D.3. Sağlık Bakanlığı’na Yönelik Tavsiyeler

68. Merkezde sağlık hizmeti hâlihazırda İl Sağlık Müdürlüğü tarafından geçici görevlendirme ile gelen personeller tarafından yürütülmekte olup bu polikliniğin Merkez bünyesinde uygun bir sağlık kuruluşuna bağlı olarak işletilmesi durumunda bürokratik süreçlerin gecikmesinden kaynaklanan sağlık personeli açığının azalacağı öngörülmektedir. Bu öngörü, hem Merkez idaresi hem de TİHEK Heyetine eşlik eden doktor tarafından da dile getirilmiştir. Bu doğrultuda, Sağlık Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı GİGM yetkililerinin bir araya gelmesi, konuyu değerlendirmesi ve en uygun çözümün hayata geçirilmesi için gerekli girişimlerde bulunmasının uygun olacağı;

69. Geri gönderme merkezlerinde çocuk, engelli, yaşlı, hamile veya bebekli kadın, YTS şüphelisi gibi pek çok farklı grubun aynı anda tutulmasının Merkez idaresi açısından hizmetlerin sunumunda zorluklar doğurduğu göz önünde bulundurulduğunda; Bakanlık doktorlarının belirli aralıklarla geri gönderme merkezlerine gelerek özgürlüğünden mahrum bırakılanları genel kontrolden geçirmesinin hem Merkez yönetiminin iş yükünü hafifleteceği hem de özgürlüğünden mahrum bırakılan kişilerin şikâyetlerinin azalmasında olumlu rol oynayacağı;

Hususlarının tavsiye edilmesi değerlendirilmiştir.

¹² Göçmenlerin İnsan Hakları Özel Raporörü (Gabriela Rodríguez Pizarro) Raporu E/CN.4/2003/85, Tavsiyeler, prg. 75

¹³ CPT, 7. Genel Rapor’dan alıntı [CPT/Inf(97)10], prg. 29.

¹⁴ BM’nin İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı, Aşağılayıcı Muamele veya Cezaların Etkili Biçimde Soruşturulması ve Belgelendirilmesi İstanbul Protokolü; işkencenin araştırılması ve dokümantasyonu açısından ilk uluslararası kılavuz belge olup 4 Kasım 1999 tarihinde BM Belgesi olarak kabul edilmiştir.